

פרשת עקב - II גיליון ב"ז

דבר המערכת

מצאנו און לנו בסייעתא דשמיא השבוע, כלשון הפוסקים בהביאם ראייה לדבריהם, סיוע ותוספת חיזוק, ויה"ר מקמי שמיא אף לנו, להיות מלאי אונים ותעצומה להוסיף לגלות ונפלאות בתורת רבותינו נ"ע.

השבוע מה נכבד הגיליון, עת העתקנו מגליונו לפרשת עקב [גליון י"א] לכבוד יומא דהילולא של מרנא ורבנא אהרן קדוש ה' מבעלזא זיעוכ"א, שני חסידים שהסתופפו בצילו, ענקים בתורה והוראה, האחד גדול מחבירו, הלא המה הרב מפרוביזנא, הג"ר אברהם יעקב הלוי הורביץ ז"ל, בעל שו"ת צור יעקב, וכתקופה ראש ישיבת חכמי לובלין, ומגדולי המשיבים בדורו בגאליציה כעדות רבנו שה"ת עליו, וגדולים התבטאו עליו ועל הרב מטארנופול שהם ה'מזוזות' של גאליציה, ועמו הגאון הדומ"ץ בטארנא רבי יחיאל מיכל הכהן הולנדר הי"ד, בעל שו"ת אמרי כהן ותלמידו של הגאון רבי מאיר אריק, והיה הרב מפרוביזנא נוכח בטעימת הדגים בער"ש אצל הרב הקדוש מבעלזא, ואמר לטעום כדי שיעור בכדי שיוכלו לברך ברכה - שלפניה - וע"ז כשהסתופפו שניהם יחדיו בבעלזא, נתפתח דיון ביניהם על הנושא 'תחת אחד השיחים' כלשון התשובה המובאת כאן בגליונו שכתב הגאון הדומ"ץ מטארנא לרב מפרוביזנא כהמשך לדיון שדנו ביניהם בע"פ, התשובה מובאת כאן לכבוד יומא דהילולא של מרן קוה"ק מהר"א מבעלזא ז"ל.

עוד הבאנו מתורת הרב הגדול רבי אריה לייב תאומים האבד"ק בראד ובעל איילת אהבים, עיין מה שהבאנו מתולדותיו בקונטרסנו היו"ל לפורים בשנה שעברה [מאוצרם של בעלי 'עלים לתרופה' שנהגו בנו טובות עיין].

ונסיים בתודה ובברכה לרב המבש"ם העומד לימין גליונו בכל עת ועונה ושלא לנו מאמתחתו את שני הקטעים הנחמדים מתורת רבי יוסף ענגיל ז"ל ראבד"ק בענדין וקראקא, יבוא על שכרו משמים על עזרתו בכל עת ועונה בחפץ לב.

בברכת שבתא טבא

המערכת

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך.

וע"ע ברכות (דף מ"ח ע"ב): תנו רבנן מניין לברכת המזון מה"ת שנאמר "ואכלת ושבעת" כו', אין לי אלא לאחריו, לפניו מנין, תלמוד לומר "אשר נתן לך" משנתן לך, ר' יצחק אומר אינו צריך, הרי הוא אומר "וברך את לחמך ואת מימך" אל תקרי ובירך אלא וברך (שהכתוב מצוה לברך על הלחם), ואימתי קרוי לחם קודם שיאכלנו, עד כאן לשון הגמ'. ומוכח דלחם הנבלע לא חשיב תו לחם דאם לא כן מאי ראיא דלמא קאי אברכת המזון דהוא תוך שיעור עיכול, ועל כרחך דלחם הנבלע גם קודם שנתעכל לא מקרי תו לחם. ואולם אין ראיא מזה לשלא יקרא אוכל, דשפיר יש לומר דנהי דלא מקרי לחם, עם כל זה אוכל מקרי עיין כלל הקדום.

ואולם בספרי עקב על הכתוב "מראשית השנה ועד אחרית השנה" איתא וזה לשונו: וכי יש פירות בשדה מתחלת השנה עד סוף השנה, אלא ברשותי הוא ליתן בהם ברכה בבית כשם שאני נותן בשדה כו', ומניין אף באוצרות שנאמר "ברוך אתה בעיר" כו', ומניין אף בעיסה שנאמר "ברוך טנאך ומשאריתך" כו', ומניין אף באכילה תלמוד לומר "ואכלת ושבעת" וגו', ומניין אף כשיריד בתוך מעיני, תלמוד לומר "והסירותי מחלה מקרבך" עכ"ל. והנה זה פשוט דאין כוונת הספרי ללמוד מתיבות והסירותי מחלה עצמם דהנמאכל מתברך במעיים, דבתיבות אלו לבד הרי אין כלל שום משמעות לזה, ועל כרחך כוונת הלימוד הוא מכל המקרא דכתיב "וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך" ומפרש הספרי דהלחם והמים יתברכו בתוך המעיים באופן שיהיה מכולם נקל ונאות אל הגוף ולא יסבבו שום מחלה, ועל ידי זה "והסירותי מחלה מקרבך" וזה פשוט.

ואם כן מבואר דהספרי מפרש להאי 'וברך את לחמך' דקאי אלחם שבתוך המעיים, ופליג אר' יצחק דמפרש לקרא אלפני האכילה דדייק דאימתי קרוי לחם קודם שיאכלנו, רק סבירא ליה להספרי דגם אחר שיריד לתוך המעיים אכתי אקרי לחם... ואם כן על כל פנים לפי שיטת הספרי דלחם הנבלע במעיים לא בטל מתורת לחם, כל שכן דלא בטל מתורת אוכל דאי לא מקרי אוכל כלל אם כן כל שכן דאין שם לחם עליו, וכמו שכתבנו למעלה דיותר יש לו להבטל מתורת לחם ממה שיובטל מתורת אוכל ובאתי רק להעיר.

והנה יש לי לומר עוד דאין פלוגתת הספרי ור' יצחק אי לחם הנבלע במעיים בטל מתורת לחם, רק דבזה גם הספרי מודה לר' יצחק דבטל מתורת לחם, ובמילתא אחריתי הוא דפליגי. והוא בהא דאיתא בגיטין (דף מ"ב ע"א) עיין שם דסבירא ליה לרב אשי בטעמא דברייתא המובאה שם האומר כל נכסי נתונין לפלוני ופלוני עבדיי אף עצמם לא קנו, דהוא משום

דקא קרי להו עבדיי (וגלי דעתי' בזה דאין כוונתו לשחררם כלל שהרי קורא אותם עבדיי וטועה הוא דסבור דיכול הוא לתת להם שאר נכסים בלא שיחרור). אמר ליה רפרם לרב אשי ודילמא עבדיי שהיו כבר כו' פירוש, דלעולם כוונתו לשחררם והא דקא קרי להו עבדיי כוונתו על זמן העבר היינו עבדיי שהיו כבר קודם השיחרור, ומבואר דפליגי בזה רב אשי ורפרם, דרב אשי סבירא ליה דאין לפרש תיבת עבדיי שהיו כבר, ורפרם סבירא ליה דיש לפרש כן...

ואם כן יש לומר דהכי נמי פליגי בזה הספרי ור' יצחק הנ"ל, דר' יצחק לא סבירא ליה לפרש שהיה כבר, ועל כן שפיר דייק דההוא 'וברך' קאי אלפני האכילה, דאי לאחר שירד למעיים הא תו לא הוי לחם, ולומר דהכי קאמר קרא וברך את לחמך היינו שתברך על הלחם שהי' כבר לחם לפני האכילה וקאי חיוב הברכה שפיר אאחר שירד למעיים, זה לא סבירא ליה לר' יצחק וכנ"ל. והספרי סבירא ליה דשפיר יש לפרש שהיה כבר, ועל כן שפיר סבירא ליה לספרי דקרא קאי אמאכל שבתוך המעיים, והכי קאמר קרא דמה שהיה כבר לחם לפני ירדו למעיים יברך אותו בתוך המעיים, וכמובן. ואם כן אכתי שפיר בין לר' יצחק ובין להספרי לחם שבתוך המעיים אין קרוי לחם וכנ"ל.

ספר בית האוצר לגאון רבי יוסף ענגיל ראבד"ק בענדין וקראקא מערכת הא' כלל ל"ה

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך.

בזוהר פרשת תרומה על הכתוב "ועשית שלחן עצי שטים" וז"ל: פתח ר' חייא ואמר "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" וגו' וכי עד לא אכיל בר נש לשבעא ויתמלי כריסיה לא יברך ליה לקב"ה, במאי נוקים 'ואכלת ושבעת' ובתר 'וברכת' אלא אפילו לא ייכול בר נש אלא כזית ורעותיה איהו עליה וישוי ליה לההוא מיכלא עקרא דמיכליה, שבעא איקרי, דכתיב "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון" לכל חי אכילה לא כתיב, אלא רצון. ההוא רעותא דשוי על ההוא מיכלא שבעא איקרי. ואפילו דלית קמיה דבר נש אלא ההוא זעיר בכזית ולא יתיר, הא רעותא דשבעא שוי עליה כו' עכ"ל. ומוכח גם כן כוונת הזוהר דמשום דאחשביה להכזית לשביעה חשוב שביעה ואעפ"י שבעצם אינו שביעה, דההוא רעותא דשוי עליה ומשוי ליה במחשבתו לעיקרא דמיכלא, מהני להחשיבו כאילו היה משביע ומחייב לברך עליו בהמ"ז^א.

ועיין בגמ' ברכות (ד' מ"ט ע"ב) דאכילה שיש בה שביעה הוא כביצה ע"ש, ועל פי דברי הזוהר אלה דחייב ברהמ"ז אכזית הוא מטעם אחשביה א"כ פלוגתא דר' יהודה ורבנן בברכות (דף מ"ה ע"א) במשנה עד כמה מזמנין עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה, הוא ג"כ פלוגתא בסברא דאחשביה, דרבנן אית להו סברא דאחשביה ור' יהודה לית לי' סברא דאחשבי' ולכן בעי כביצה דאית בי' שביעה ממש וה"ז ממש כפלוגתא ר' יהודה ורבנן בברכות (דף מ' ע"ב) אשר הבאנו באות הקדום דר' יהודה ס"ל דמין ז' עדיף ורבנן ס"ל דחביב עדיף וביארנו באות הקדום דבסברא דאחשבי' הוא דפליגי דר' יהודה לית לי' סברא דאחשביה ורבנן אית להו סברא דאחשביה, דהכי נמי ר' יהודה לטעמיה לית ליה סברא דאחשביה ובעי שביעה ממש כביצה, ורבנן לטעמיהו ואית להו סברא דאחשביה ומחייבין גם בכזית מטעם אחשביה. ואולם מגמ' דידן בברכות (ד' מ"ט ע"ב) שם מוכח דרבנן ור' יהודה דכזית וכביצה הנ"ל במילתא אחריתי פליגי עיין שם היטב דקשה להעמיס סברתנו הנ"ל בדברי הגמ' שם עיין שם היטב ותבין.

ואולם בברכות (דף כ' ע"ב) מוכח דגם שיעור כביצה דר' יהודה הנ"ל הוא רק שיעור דרבנן, ומדאורייתא בעינן שביעה ממש עיין שם בפירש"י, וכן כתבו התוס' ברכות (ד' מ"ט ע"ב) שם ד"ה ר"מ [והוא מחלוקת בראשונים ז"ל ודברינו פה הם לדעת רש"י ותוס'], ואם כן נראה דלא מהני סברא דאחשביה להחשיבו מן התורה לשביעה, ואולם עם כל זה בעינן להדרבנן שפיר יש לומר דהחייב דרבנן שחייבו באמת על כזית ועל כביצה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הוא מטעם אחשביה, אלא דלמר חשיב ליה רק כביצה כיון דלפעמים יש בו שביעה וכדאמר בברכות (ד' מ"ט ע"ב) שם איזהו אכילה שיש בו שביעה הוי אומר זו כביצה, ובפחות מכביצה דאין בו שביעה לעולם סבירא ליה דגם אחשביה לא אמרינן דבכולה דעתו, ומר סבירא ליה דגם בכזית כיון דהוא שיעור אכילה על כל פנים שייכא סברא דאחשביה להחשיבו לשביעה ומחייב מדרבנן בהמ"ז^ב.

ויוכן בזה מאמר הגמ' ברכות (ד' כ' ע"ב) שם 'אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, כתבת בתורתך "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד" והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב "ישא ה' פניו אליך", אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקין על עצמם עד כזית (לר"מ) ועד כביצה (לר' יהודה). עכ"ל הגמ', ולפי הנ"ל יש להבין הכוונה דענין נשיאות פנים הנה הוא גם כן מה שנושאים פנים לאדם לחלק לו כבוד ולהחשיבו יותר ממה שהוא דעבור ערך החשיבות אשר לו נושאים לו פנים להחשיבו עוד יותר ממה שהוא עי' חגיגה (דף י"ד ע"א) 'ונשוא פנים' זה שנושאים פנים לדורו בעבורו למעלה כגון ר' חנינא בן דוסא ולמטה כגון ר' אבוהו בי קיסר, עכ"ל הגמ'.

היינו דזה שהחשיבו את דורו של ר' חנינא בן דוסא למעלה אעפ"י שבעצמותם לא היו חשובין כ"כ ואעפ"י החשיב אותם עבור היותם דורו של ר' חנינא בן דוסא, דבר זה נקרא נשיאות פנים לדור מה שמחשיבין אותם יותר ממה שהם. וכן ר' אבוהו בי קיסר שהחשיבה המלכות את דורו לא מפאת חשיבות עצמותם רק מפאת שהיה דורו של ר' אבוהו שהיה חשוב למלכות דבר זה נקרא נשיאות פנים לדור, וזהו ענין שהשי"ת אינו נושא פנים דודאי הוא יתברך אין מחשיב לאדם יותר ממה שהוא, רק משלם לאיש ואיש כדרכיו וכפרי מעלליו בדיוק.

ועל כן על טענת המלאכים שהוא יתברך נושא פנים לישראל, השיב להם שנשיאות פנים הזאת איננה נשיאות פנים ותת חשיבות להם יותר מכפי הראוי, רק גם הנשיאות פנים הזאת בדיוק ובמשקל, וזה כי הנשיאות פנים הזאת עצמה מתחייבת ממעשיהם מדה כנגד מדה שהרי כתוב בתורה "ואכלת ושבעת" ואילו הם מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה, והיינו מפאת שלכבודו יתברך כדי לברך לו הם מחשיבים את המאכל יותר ממה שהוא ונותנים לו חשיבות השביעה אעפ"י שאין לו חשיבות זאת בעצם, לכן מכל מקום ראוי להחשיב את ישראל עוד יותר

^א ובכ"ז כזית בעינן, כיון דפחות מכזית אינו אכילה כלל, וכמו שמבואר להלן בדברי רבינו.

^ב ביאור בדרך אפסו: מדאורייתא אין שיעור לברכת המזון, אלא הרגשת השביעה הוא הגורמת לברכהמ"ז, ולזה לא שייך אחשביה כיון דלמעשה עדיין אינו שבע, אך מדרבנן קבעו שיעור לשביעה דאז יתחייב בברכהמ"ז אף שעדיין אין לו הרגשת השביעה, ולכן לר"י דלא סבר מסברא דאחשביה קבעו חכמים את השיעור בכביצה כיון דלפעמים יש בו שביעה, משא"כ ר"מ דסבר מסברא דאחשביה הרי אף דבכזית כמעט ולא שייך בו שביעה, כיון דאחשביה הרי הוא מתחייב בברכהמ"ז מדרבנן.

ממה שהם כי החשיבות היתירה הזאת היא עצמה מתחייבת ממעשיהם אלה מדה כנגד מדה ונמצא שאיננה חשיבות יתירה כלל רק חשיבות ראוי ומחויבת ודו"ק.

ספר בית האוצר לגאה"ג רבי יוסף ענגיל ראבד"ק בענדין וקראקא מערכת הא' כלל מ"א אות ט"ו

לא תוכל כלותם מהר פן תרבה עליך חית השדה וכו' פסילי אלהיהם תשרפון באש לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך.

"ונלענ"ד לדרוש סמוכים ע"פ מה דאיתא בע"ז דף נ"ג. תני רב יוסף מנין לנכרי שפוסלו אלוהו, שנאמר פסילי אלהיהם תשרפון באש, שמואל רמי כתיב לא תחמוד כתב וזהב וכתוב ולקחת לך, הא כיצד, פסלו לאלהי, לא תחמוד, פסלו מאלהי ולקחת לך. והנה המשמעות הקרא דעל ע"ז שמצאו בכניסתן לארץ הכתוב מדבר, ולכאורה קשה דהאיך מהני ביטול לע"ז של נכרי שהיה בארץ קודם ביאת ישראל לארץ, הרי איתא בע"ז דף נ"ג. ישראל שזקף לבניה להשתחוות לה ובא גוי והשתחוה לה אסרה, מדאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש, מכדי ירושה הוא לנו מאבותינו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואי משום הנך דמעיקרא, ופרש"י קודם שניתנה לאברהם ולא ידעין היי מינייהו בביטול בעלמא סגי, אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו דעתייהו דניחא להו בע"ז וכי אתי גוי ופלח שליחותיהו עביד הלכך הו"ל ע"ז של ישראל ע"ש.

ולפ"ז יקשה לכאורה דהאיך כתיב הכא פסילי אלהיהם דהיינו שהגוי יכול לפסלו, הרי גם כאן יש לחוש שמא ע"ז זו מגדולי קרקע של א"י דהוא מוחזקת מאבותיהם ומדפלחו לעגל גילו אדעתייהו דניחא להו ונכרי שהשתחוה לה שליחותיהו דישאל קעביד והוי ליה ע"ז של ישראל ואין לה ביטול.

אך י"ל דבשלמא התם דאשירה הוא ומחובר לקרקע דהוי כגוף הקרקע דהוא של ישראל אף קודם ביאתן כיון דהוא מוחזקת להם מאבותיהם שפיר הוי של ישראל אבל בדבר התלוש מן הקרקע כיון דעכ"פ קודם ביאתן לארץ היה להאומות שישבו בה זכות באכילת פירות הארץ כפי רצונם לכל חפציהם כדי שישבו בה ולא תהיה הארץ שממה, ולהכי שפיר מה שתלשו ואכלו ועשאו לע"ז הוי ע"זשל הכרי ויש לו ביטול, ועי' לעיל בפרשת משפטים מה שבארנו בזה דברי התוס' במס' ר"ה דף י"ג. בזה דאמר התם גבי עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ – אי דעייל שליש ביד נכרי קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי, וכתבו התוס' – אע"ג דירושה היא להם מאבותיהם כדאיתא בע"ז, מ"מ ישל הם במה שזרע, ובארנו דכוונתם אף דהגוף הוא של ישראל מ"מ אכילת פירות הוי להאומות עד בואם לארץ ע"ש.

וז"ש הכתוב מעט מעט אגרשנו מפניך וכו' פן תרבה עליך חית השדה, לכן בדין יש להאומות אכילת פירות כל זמן שהם יושבים בתוכה, ולהכי פסילי אלהיהם תשרפון באש היינו להכי נקרא פסילי משום דיכול לפסלו דהוי ע"ז של נכרי דיש לו ביטול ודו"ק."

ספר יעלת חן לפרשתנו אות ו מהגאה"ג רבי אריה יהודא לייב תאומים ז"ל האבד"ק בראד

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוך על הארץ הטובה אשר נתן לך.

הנהגת מרן מהר"א מבעלזא זיע"א בטעימת דגים בער"ש

\ תמיתה הגאון מפּרוביזנא שהצריך שיעור לברך לפניו \ שאלת השואל בשו"ת חוות יאיר \ החוות יאיר דן בדבריו שלא יסתרו דברי הראשונים \ מח' הראשונים לגבי טעימה \ מחלק בין אכילה לשתייה \ נשאר בלא הכרעה לגבי ברכה לפני כשאין שיעור \ קושיא על החו"י שנעלמו ממנו לפי שעה דברי הכס"מ בהל' ברכות \ קושית הכלי חמדה בפר' עקב על דברי הכסף משנה \ יישוב הקושיא דהכס"מ לשיטתו אזיל \

"אחד"ש כמשפט², לאשר שבאחד השיחים עם מעכ"ג הי"ו בבעלזא שמעתי מפי מעכ"ג, שהתפלא בדבר מה ששמע מאת כ"ק מרן אדמו"ר הקדוש שליט"א, שאמר בעת הנהיגה בערב ש"ק לטעום דגים שיש בו שיעור לברך, ומשמעות דברי קדשו היה על הברכה שלפניה, היינו שיש בו שיעור לברך ברכה שלפניה, והתפלא דהא קי"ל דברכה שלפניה אין צריך כלל שיעור וצריך לברך אפילו אכל שהוא, עכ"ד מעכ"ג.

לפעד"נ דיפה כיוון מרנא הקדוש שליט"א¹, שכבר ישב על מדוכה זאת הגאון בעל חות יאיר ז"ל בתשובותיו (סי' ק"ס), ולאשר שיש לי לדון בדבריו ז"ל אעתיק לשונו, וז"ל, ועל אשר שאלתני בטועם בערב שבת דג או דגים מדגים קטנים משום טועמיה חיים זכו ואין בהם כזית המחויב לברך ברכה אחרונה, אמרו חכמי הפילוסופים שאלת החכם חצי חכמה [תשובה]³, כי מתוך ששאלתני בברכה אחרונה מכלל דברכה ראשונה לא נסתפקת, אף כי קי"ל דמטעמת א"צ ברכה, סבירא לך דקי"ל כדעת ר"ח והרא"ש דס"ל דהא דמטעמת אין צריך ברכה דוקא בטועם ופולט, ודלא כהרי"ף והרמב"ם ז"ל דסתמו דבריהם ומשמע דס"ל דאפילו טועם ובלוע.

וא"כ היה מקום ללון אתך מי שמך לאיש להכריע נגד עמודי הגולה ונגד הכרעת הרמ"א דכתב בהג"ה סוף סי' ר"י לספק ברכות להקל, ומ"מ באשר ידעתי כי אין דבר נעלם ממך, אמרתי לדונך יפה, דס"ל דאפילו לדעת הסוברים דמטעמת אפילו בולע א"צ ברכה עד רביעית, דוקא במשקים משא"כ באוכלים לכו"ע כל דבלע אפילו כלשהוא צריך ברכה אפילו בטועם, דאכילה חמירא טפי, וגם בזה אף כי אין הכרח לומר כן, מ"מ אין הכרח גם לסתור זה, דיש לומר בכמה פנים דאכילה חמירא, דברכת אכילה מצינו בהדיא בקרא וכו',

גם מסברא יש לחלק ולומר דבשתייה דדרך לשותות כדי שתיה לפחות שהוא רביעית בפעם אחת, לכן כל דטעם פחות מרביעית ניכר קצת שאינו רק טועם, לכן א"צ ברכה, אף כי שותה לרוות צימאון אפילו כל דהו ודאי חייב לברך, משא"כ באוכל דדרך ללעוס מעט מעט ולבלוע, לא מינכרא בפחות מכזית דאינו אלא טועם, ומ"מ בזה אינני מסכים ולא משיג, ומי שדעתו יפה יכריע, ואפשר עוד דס"ל דאין הכרח לומר דדעת הרי"ף והרמב"ם דאפילו בולע, עכ"ל החו"י שם, עש"ה.

הרי שהגאון ז"ל הניח הדבר בספק אם לברך ברכה ראשונה על טעימת דגים בערב ש"ק, ולא החליט הדבר לברך אפילו באכילה, ואם כי רבינו המג"א אשר אלקי אברהם בעזרו הכריע (סי' ר"י סק"י) דצריך לברך בבולע אפילו מעט ועי"ש, מכל מקום מידי ספיקא דפלוגת הפוסקים לא נפקא, כיון דהטור ובי"ו ורמ"א לא נחתילוה וסביר דהוא מחלוקת הראשונים ז"ל, ולדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל במטעמת אפילו בבולע ממש אין צריך לברך לא לפנייה ולא לאחריה, והחות יאיר דבתראה הוא לא הכריע, א"כ בודאי דשפיר עביד מרן שליט"א ליתן שיעור לברכה כדי להוציא עצמו מפלוגת הפוסקים בטעימה אי מברך בפחות מכשיעור.

² תשובה זו כתב הגאון ז"ל אל "הרב הגאון הגדול המפורסם בתורתו וצדקתו על ישראל הדרתו וכו' וכו' כש"ת מו"ה אברהם יעקב הלוי הורוויץ שליט"א האב"ד ור"מ בק"ק פראביזנא, אין כאן המקום להאריך בשבחו, אולם בקצרה נאמר שהיה מגאוני גליציא בדורו, הסתופף בצל קדשם של אדמו"רי בית בעלזא וטשורטקוב, היה מראשי ישיבת חכמי לובלין לזמן קצר לאחר פטירת מהר"ם שפירא ז"ל, אף ניהל ישיבה משל עצמו בפרוביזנא, והר"ץ תשובות לכל קצוי הארץ לשוואלי, תשובותיו נדפסו פ"א לפני פרוץ מלח"ע השנייה, ולאחריה ע"י בנו הרב מבאנילא ז"ל ואח"כ בתוספת ע"י נכדו הרה"ג רבי אברהם יעקב בומבאך שליט"א מירושלים.

³ בהוצאת מכון חכמת שלמה העיר כאן המהדיר בשם האדמו"ר מסטריקוב שליט"א ששמע מאביו הגר"ש בראנדער שלא היה זה טעמו של מרן קוה"ק מהר"א זיע"א כלל, אלא מפני כבוד הברכה לא רצה לברך על כלשהוא אלא על דבר מכוונ.

⁴ בספרו של רבינו שלמה אבן גבירול, "מבחר הפנינים" זהו הנוסח וכך כתב גם רבינו שם טוב אבן גאון כמאה וחמישים שנה אחריו בספרו מגדל עוז על הרמב"ם בהל' תשובה פ"ה ה"א.

⁵ אמר ההדיוט הכותב, לכאורה מדיוק לשון הש"ס ריש כיצד מברכין יש הכרח לסתור, שהרי נקטו רז"ל בלשון "הנאה" שאסור להנות מן העולם הזה בלא ברכה, והנאה נכללו אכילה ושתייה כאחד, אולם ייתכן שלגבי האיסור הוא קיים למעשה שווה בשניהם, אך חומרתו אינה שווה, וצ"ע.

ומה שכתב החות יאיר ז"ל לחלק בין משקים לאוכלים, דבאוכל אפילו מטעמת פחות מכשיעור צריך לברך, במכתה"ג אישתמיטתיה לפי שעב דברי מרן הכסף משנה בפ"א מהל' ברכות ה"ב, שכתב לתת טעם על הא דטועם אין צריך לברך אפילו בבולע, וז"ל, ואפשר לתת סמך לדבר דטעמא משום דכתיב ואכלת ושבעת וברכת שיהא לו כוונת אכילה משמע¹, ורביעית אע"פ שהיא מטעמת כוונת אכילה יש לה, וכן פירש ה"ר מנוח, עכ"ל הכסף משנה, ע"ש, הרי דכל עיקר הדבר דמטעמת אין צריך ברכה ילפינן לה מקרא דאכילה דכתיב ואכלת ושבעת, וא"כ האיך נוכל לומר דבמידי דאכילה צריך לברך גם במטעמת כדברי החות יאיר, אתמהא, וצ"ע.

עוד ראיתי בכסף משנה שם שכתב ואע"ג דהאי קרא לענין ברכה אחרונה מיירי מ"מ יש לסמוך למקרא זה ברכה ראשונה, עכ"ל, ולכאורה צ"ע דהא חזינן דאין ללמוד ברכה ראשונה מברכה אחרונה, דבברכה אחרונה צריך שיעור ובברכה ראשונה אין צריך שיעור, וא"כ הוא הדין לענין מטעמת פחות מכשיעור האיך נילף מברכה אחרונה, וראיתי בספר כלי חמדה עה"ת (פרשת עקב) שהניח את דברי הכסף משנה בצע"ג מהאי טעמא, ע"ש.

ולפעד"נ דלא קשה מידי, דהכסף משנה לשיטתו אזיל שכתב בפ"ג מהל' ברכות ה"ב, דלכך אמרו דבתחלה יברך אפילו על כלשהוא, שמא ימלך ויאכל כשיעור ונמצא שהיה צריך ברכה לפניו ואין בידו לתקן, אבל לאחריו אוקמה אדינא שאם אכל כשיעור יברך ואם לאו לא יברך, עכ"ד ז"ל, והתינוח באוכל עכ"פ ככוונת אכילה אפילו אם הוא פחות מכשיעור מ"מ חזי לאצטרופי לכשיעור ויתחייב לברך מדינא, ומשום הכי חייבוהו לברך לפניו אפילו בכלשהו, אבל באוכל בלי כוונת אכילה דאפילו באוכל בדרך זה שיעור שלם אין צריך לברך לדברי הכסף משנה הנ"ל, א"כ לא שייך לומר שמא יאכל עוד ויהא כשיעור, דהא גם בשיעור בכה"ג פטור מלברך, וא"כ שוב פטור גם מברכה ראשונה באוכל בלי כוונת אכילה אע"ג דעל כלשהוא מברך, וצדקו דברי הכסף משנה, ודו"ק. י"י

שו"ת אמרי כהן סי' ח'

מגילה עפה - מכתבים למערכת

לכבוד מערכת הגיליון א גאליציאנע שטיקל תורה הע"י
ראיתי מה שפלטו הגאונים החריפים בני הגה"צ ר' יעקב דוד הלברשטאם שליט"א אבד"ק צאנז טשאקעווע בחידושו של המנחת חינוך הנזכר שאסור להזכיר שבח ותואר לבשר ודם בשעת התפילה להקב"ה.

ורציתי להעיר מהפסוק בתהילים - "מים על ימי מלך תוסף שנותיו כמו דור ודור" [תהילים סא, ז] שדוד המלך ע"ה ביקש על עצמו [או על מלך המשיח] והתחנן להקב"ה בלשון נוכח על אריכות ימיו ועם כל זה כינה את עצמו בתואר הכבוד מלך.

הנהנה מהגיליון תמידין כסדרן
אביגדור הלברשטאם

הילולא דצדיקא

לעילוי נשמתו הטהורה של מרן קודש הקדשים עמוד
צלותהון דישראל פועל ישועות מקדם חד מתקיפי
דקדמאי מקים גבול אלמנה לאחר השואה האיומה וכן
של כל בני הגולה

כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זיעוכי"א

שהשבע חל יומא דהילולא שלו בכ"א באב

וזכותו הגדולה תעמוד לנו ולזרענו ולזער זרענו להיפקד
בכל מיילי דמיטב ויושר יליץ בעדנו בשמי מרום להחיש
גאולתנו ופדות נפשנו במהרה בימינו אמן

ברכת מזל טוב

ידידנו החשוב גריס באורייתא תדירא ממעתיקי
השמועה וידיו רב לו בתורת חכמי גאליציה בפרט ובכל
חדרי תורה בכלל האי גברא יקירא

הרה"ג רבי מרדכי דוד צויבל שליט"א

לרגל שמחת אירוסין נכדו הבה"ח עב"ג הכלה החשובה

בת הרה"צ רבי אהרן מרדכי רוקח שליט"א

נכדת כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א

ויהא רעווא מקמי שמיא שהזיווג יעלה יפה ויזכו לבנות
בית נאמן בישראל לנחת אבותיהם ואבות אבותיהם

פרנס החודש

יעמוד על הברכה ידידנו החשוב רודף צדקה וחסד מוקיר תורה ולומדיה ואיהו גופיה צורבא מרבנן שנדב למען הוצאות הגליון
הנדיב הנכבד הרבני החסיד העומד לימינו וליבו ער להפצת תורת רבותינו חכמי גאליציה האי גברא יקירא ממנו יראו וכן יעשו

ה"ה ידידנו החשוב הרב ראובן גראסמאן שליט"א

קווינס - ניו יורק

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי משה בן הרה"ח רבי חיים יהודה הלוי ז"ל

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים וזכות הרבים תהא טובה לנשמתו הטהורה

לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות אל המערכת

agalitsyaner@gmail.com

לתרומות הנצחות וכו' - 0533130444

או לת.ד. משפחת זורגר רחוב רבי יהושע 31 ב"ב

לבקשת רבים ואומרים מי יראנו טוב... ניתן להשיג את הגיליון ולהפיצו ברבים
מתוך - "לדעת-נט"

יו"ל ע"י מערכת "א גאליציאנע שטיקל תורה"

חברי המערכת:

הר"ר חיים משה הכהן זורגר הי"ו

הר"ר אריה רוזן הי"ו

שנה שניה תשע"ו

¹ עיין בשו"ת דובב מישרים ח"א סי' קכ"ד באמצע אות ג' שם יישב רבינו עם דברי הכס"מ הללו את סתירת הרמב"ם מכאן הל' תענית, ע"ש ותמצא נחת.
² עיין בהמשך התשובה שפקפק על דברי החות יאיר מכאן עוד כמה טעמים, כגון שמכיוון שמדובר כאן בטועם הדגים לאחר הבישול לא חשיב כמטעמת וכו' ע"ש, אולם אנו לא הבאנו אלא הנוגע לעניין הלימוד מהפסוק בפרשתנו, אולם תן-לכם ויחכם עוד וכו'.